

Nr 234.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 9 april 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Sam. B. Norup.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen framlägges förslag till avtal mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 maj 1952—den 30 april 1953. Vidare föreslås, att rätten att till riket införa socker från och med den 1 februari 1953 liksom hittills skall förbehållas staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 april 1952.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden SKÖLD, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina inkomster av sockertillverkningen. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. År 1936 uppgick Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1951 års riksdag (prop. nr 173; r.skr. nr 240) och gälla för tiden till och med den 30 april 1952.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 25 maj 1951 (nr 262) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 maj 1951, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 maj 1952. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande, sådant det lyder jämlikt förordningen nr 169/1950, har dock ej avseende å transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av

vara, som avses i förordningen nr 30/1932, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget överensstämmer med det förslag i ämnet, som fogats vid nyssnämnda proposition nr 173/1951. Beträffande innehållet i kontraktet torde jag få hänvisa till berörda förslag. Jag torde vidare här få erinra, att Kungl. Maj:t i brev till generaltullstyrelsen den 25 maj 1951 tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden till och med den 30 april 1952 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120). Omförmälda brev har intagits i SFS nr 261.

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1951.

Såsom förut nämnts ha statsmakterna för odlingsåren 1932—1951 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrien tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker. Beträffande de grunder, efter vilka betpriset bestämts under åren 1932—1947, torde få hänvisas till propositionen nr 262/1948. För odlingen under ett vart av åren 1948 och 1949 utgjorde grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt 5 kronor 30 öre. Härjämte erhöles odlarna inom vissa områden ett arealtillägg. Tillägg utgick vidare för odling å särskilt stenbunden mark. Nu nämnda tillägg ha utgått även under de följande åren. För 1950 års betodling höjdes grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt till 5 kronor 35 öre, varjämte infördes ett stimulanstillägg som gjordes beroende av den odlade totalarealen på så sätt, att grundpriset ökades med ett öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstigit 50 000 hektar. Grundpriset fick dock icke överstiga 5 kronor 55 öre, vilket pris uppnåddes vid en odling omfattande minst 54 000 hektar. Eftersom 1950 års odling omfattade 54 400 hektar, uppnåddes sagda maximala grundpris. Vad angår 1951 års betodling har grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt höjts till 6 kronor 25 öre. Härav ha 23 öre ansetts vara ett för året utgående stimulanstillägg, vilket förutsatts skola inräknas i jordbrukskalkylen. (Om odlingen kommit att understiga 50 000 hektar — vilket den icke gjort — skulle enligt avtalet grundpriset ha minskats med sagda 23 öre.) För att främja en i förhållande till år 1950 vidgad odling av sockerbeter skulle utgå ett ytterligare stimulanstillägg, avsett att ligga utanför jordbrukskalkylen, och beroende av den odlade arealen på så sätt,

att grundpriset skulle ökas med ett öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstege 54 000 hektar. Enär sockerbetsarealen 1951 utgjort cirka 54 100 hektar, har något tillägg av nu avsett slag icke utgått.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. torde såvitt avser kampanj-åren 1936/37—1944/45 få hänvisas till propositionen nr 213/1950. För de senare åren må följande uppgifter lämnas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton		
		Betskörd, inköpt vikt		Sockershalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockershalt	Tillhoppa
		Hela riket ton	Deciton per hektar				
1945/46	54 586	1 814 414	332	17'51	465'00	43'88	¹ 508'88
1946/47	54 664	1 777 062	325	17'50	465'00	43'72	¹ 508'72
1947/48	48 203	1 493 143	310	17'80	500'00	56'25	¹ 556'25
1948/49	47 544	1 808 162	380	17'47	530'00	48'69	¹ 578'69
1949/50	49 287	1 770 050	359	17'69	530'00	55'98	¹ 585'98
1950/51	54 427	1 978 404	363	16'92	² 555'00	31'91	¹ 586'91
1951/52	54 080	1 732 241	320	18'01	³ 625'00	78'52	¹ 703'52

Beträffande tillverkningen i riket av råsocker och raffinad må i fråga om åren 1936/37—1944/45 likaledes hänvisas till propositionen nr 213/1950. Under åren därefter uppgick tillverkningen till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1945/46	294 405	233 778
1946/47	289 130	248 244
1947/48	242 706	219 084
1948/49	291 136	254 265
1949/50	290 154	229 526
1950/51 (def.)	⁴ 310 989	252 082
1951/52 (beräkn.)	⁵ 293 939	262 185

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna

¹ Därjämte har till betodlare som åren 1945—1951 tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller (t. o. m. 1949) Lidköpings råsockerfabrik utgått arealtillägg, som — utslaget på dessa odlares betskörd — utgjorde 8,33 öre per deciton för år 1945, 7,96 öre per deciton för år 1946, 8,85 öre per deciton för år 1947, 7,43 öre per deciton för år 1948, 7,08 öre per deciton för år 1949, 7,19 öre per deciton för år 1950 och 9,09 öre per deciton för år 1951.

² Inklusivt stimulanstillägg av 20 öre. ³ Inklusivt stimulanstillägg av 23 öre.

⁴ Härav 304 102 ton ur svenska betor. ⁵ Härav 286 278 ton ur svenska betor.

å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierade under åren omedelbart före och efter krigsutbrottet.

Monopolåret		Fastställda minimipriset å K 5	
1/3	1936—28/2 1937	}	31 öre per kg för tiden 1/3—20/11 1936
			30 öre per kg därefter
1/3	1937—28/2 1938		32 öre per kg
1/3	1938—29/2 1940		32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten med viss inskränkning garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skola av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under vissa av krigs- och efterkrigsåren, i syfte att förebygga höjd prisnivå, icke ansetts böra följas.

Även beträffande de under tidigare år faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må hänvisas till propositionen nr 213/1950. Från och med mitten av år 1942 ha berörda priser uppgått till de belopp, som angivas i följande sammanställning.

Tidsperiod			Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
			Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
13/7	1942—	1/1 1947	49	55	56
2/1	1947—	6/5 1947	60	66	—
7/5	1947—	17/5 1948	63	69	—
18/5	1948—	7/5 1950	65,25	71,25	—
8/5	1950—	9/2 1951	67,25	73,25	—
10/2	1951—	16/3 1951	77,25	83,25	—
17/3	1951—	30/4 1951	80,25	86,25	—
1/5	1951—	8/7 1951	77,75	83,75	—
9/7	1951—	16/3 1952	84,00	90,00	—
17/3	1952—		94,00	100,00	—

Det bör anmärkas, att sockerbolaget t. o. m. den 30 april 1951 tillämpat bruttoprissättning med 4 procent grossistrabatt. Härefter har bolaget övergått till nettoprissättning med 1 procent kassarabatt.

Granskningen av Svenska sockerfabriksaktiebolagets verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1940. Enligt den nya ordningen skulle sockernämndens viktigaste uppgift vara att granska sockerbolagets verksamhet. Därtill kommo vissa andra uppdrag såsom att utöva upplysningsverksamhet beträffande arbetslöner m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbeter. Nämnden har slutligen på särskilt uppdrag ägt att utöva tillsynen över den av bolaget på statens uppdrag bedrivna sockerimporten. Nämndens uppgifter ha från och med den 1 juli 1950 överförts till statens jordbruksnämnd (prop. nr 161/1950; r. skr. nr 248).

Med skrivelse den 8 april 1952 har statens jordbruksnämnd överlämnat en redogörelse för sockerbolagets verksamhet avseende avtalsåret 1950/51. Redogörelsen har upprättats av *revisorn A. Ljunggren*, sockernämndens expert i industriell bokföring och organisation, vilken jämte numera avlidne landshövdingen C. Mannerfelt på sin tid erhållit jordbruksnämndens uppdrag att biträda nämnden med granskningen av sockerbolagets verksamhet.

Beträffande det närmare innehållet av redogörelsen, vilken uppställts på liknande sätt som sockernämndens tidigare verksamhetsberättelser, torde jag få hänvisa till densamma. Här torde blott få beröras vad Ljunggren anfört rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och sockerbolaget.

Av redogörelsen framgår, att sockerbolagets bokslut för räkenskapsåret 1950/51 företer en statsregleringens fordran på bolaget å cirka 8 131 000 kronor mot en statsregleringens skuld till bolaget å 6 125 000 kronor vid årets ingång. Det under året å sockerrörelsen uppkomna överskottet utgör cirka 8 216 000 kronor. Gentemot närmast föregående år redovisas en resultatförbättring å cirka 19 206 000 kronor. Förbättringen beror på att intäkterna ökat i betydligt högre grad än kostnaderna — vilka i och för sig stegrats väsentligt — på grund av under året vidtagna betydande prisökningar på socker, sirap och melass samt de jämlikt bestämmelserna i statsavtalet företagna lageruppskrivningarna å nämnda varor till dagspriser. Ljunggren påpekar emellertid, att statsregleringens konto i dess i bokslutet föreliggande skick icke ger ett definitivt uttryck för mellanhavandet mellan staten och bolaget utan att det i viss mån kan komma att korrigeras genom tillkommande eller avgående poster, hänförande sig till ett tidigare års

verksamhet. I detta sammanhang omnämner Ljunggren, bland annat, att kontot under åren 1948/49—1950/51 påförts bränslekostnader med betydande belopp, vilka kostnader enligt en mellan sockernämnden och bolaget träffad överenskommelse skola regleras vart tredje år. Vidare nämner han att kontot sannolikt kommer att krediteras för vissa vid räkenskapsgranskningen vid bruken påtalade kostnader, varom överenskommelse ännu ej träffats med bolaget.

Vad härefter angår det ekonomiska resultatet av sockerbolagets verksamhet under innevarande avtalsår framhåller Ljunggren, att det givetvis är svårt att under rådande labila förhållanden uttala sig därom. Ljunggren anför vidare följande.

Sockerbolaget har i en i juni 1951 upprättad kalkyl beräknat, att vid då gällande priser på betor, bränsle, emballage m. m. ävensom vid då gällande försäljningspriser på socker, sirap och melass ett underskott å cirka 7 936 000 kronor skulle föreligga vid verksamhetsårets slut. Sedan dess ha emellertid flertalet kostnader väsentligt stegrats. Samtidigt ha socker- och sirapspriserna ökat med respektive 6,25 och 7 öre per kilogram och melasspriset med 7,5—14 öre per kilogram, varjämte genom ändringar i kvalitets- och paketspänningarna eller genom bådadera betydande ytterligare intäkter tillförts sockerrörelsen. Enligt en senare i januari 1952 upprättad kalkyl skulle därför med beaktande av här senast anförda omständigheter det tidigare beräknade underskottet vid räkenskapsårets slut komma att förvandlas i ett överskott å 15 832 000 kronor. Enligt jordbruksnämndens i september 1951 fattade beslut skall emellertid rörelseresultatet av importerat socker ej längre redovisas till clearingkassan utan å statsregleringens konto inom sockerrörelsen. Det å denna rörelse framkommande överskottet är därför avsett att jämväl täcka det å importsockret redovisade underskottet. Detta senare beräknas i nyssnämnda kalkyl i januari 1952 under förutsättning av att inköpta kvantiteter utländskt socker inkomma i landet före verksamhetsårets slut ävensom under viss antagen försäljning komma att utgöra 21 265 000 kronor. Detta underskott skulle, påfört statsregleringens konto, föranleda, att — sedan hänsyn även tagits till övriga kontot berörande kostnader och intäkter — kontot, vid oförändrade sockerpriser och under eljest lika förhållanden, komme att utvisa en statsregleringens skuld till bolaget å 6 240 000 kronor. Då emellertid sockerrörelsens ovan angivna överskott beräknats på basis av i december 1951 gällande priser och hänsyn icke tagits till en av bolaget påfordrad jämkning i den låsta kostnadsposten, torde statsregleringens slutliga skuld till bolaget i 1951/52 års bokslut under förutsättning av oförändrade sockerpriser komma att uppgå till ett icke oväsentligt större belopp.

Statens jordbruksnämnd har lämnat Ljunggrens redogörelse utan erinran.

Anordningar för lastning och lossning av sockerbetor.

I syfte att underlätta järnvägstransporter av sockerbetor ha sedan år 1940 särskilda åtgärder vidtagits genom att vid olika järnvägsstationer inom bettdistriktet byggts arbetsbesparande anordningar för lastning och loss-

ning av betor. För ändamålet ha anvisats *dels* till Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor tillhopa 1 250 000 kronor, *dels* till Anordningar för lastning och lossning av sockerbetor vid statens järnvägar sammanlagt 4 515 000 kronor, *dels ock* till Lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor 400 000 kronor. Från statens järnvägars dispositionsanslag ha dessutom ställts till förfogande 3 079 200 kronor för dylika anordningar vid statens järnvägar. Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 utfärdat kungörelse (nr 547) angående bidrag och lån av statsmedel till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 199/1943.

I skrift den 28 augusti 1951 har *Sveriges betodlares centralförening* meddelat följande uppgifter om de nya lastningsanordningar och kompletteringar av redan befintliga sådana, vilka föreningen anser böra komma till stånd till 1952 års sockerbetskampanj vid nedannämnda stationer vid statens järnvägar.

Inom III distriktet.

Åstorp	} 1 gemensam mobilkran	{	10 000
Norra Vram			11 000
Munka Ljungby	} 1 gemensam mobilkran	{	9 000
Åsbo Össjö			12 000
Röstånga	1 mobilkran		9 000
Arkelstorp	1 mobilkran		10 000

Denna sistnämnda mobilkran skulle komma till väsentligt bättre utnyttjande under sockerbetskampanjen, om den utnyttjades jämväl vid stationen Ekestad, varvid kostnaden för båda stationerna tillhopa beräknas till 16 000 kronor.

Osbyholm	El. transformator	5 500
Jordholmen	Ändring av spårssystem	41 000

Inom VI distriktet.

Kullåkra	1 mobilkran	10 000
Johannishus	1 bassäng, att betjänas av mobilkranen gemensam med Edestad (spårförlängning)	18 000
Bromölla	1 bassäng, att betjänas av mobilkranen gemensam med Gualöv	7 000
	Mobilkranar, 5 st.	
	1/4 av totalkostnaden	82 500
	1/6 av totalkostnaden	57 500

Inom VIII distriktet.

Rogslösa	Flyttning av befintlig betlastningsanordning från Vreta Kloster till Rogslösa . . .	30 000
----------	---	--------

Över centralföreningens skrivelse ha remissutlåtanden avgivits av järnvägsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens handels- och industrikommission samt statens jordbruksnämnd, vilken tillika överlämnat yttrande från Svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Järnvägsstyrelsen omtalar inledningsvis att inom styrelsen verkställt en utredning angående transporter av sockerbeter under 1949 års betkampanj. Enligt denna utredning är lönsamheten vid ifrågavarande transporter otillfredsställande. Styrelsen anser det under sådana förhållanden icke vara riktigt att den av dessa transporter berörda trafikantkategorien skall gynnas framför andra, då det gäller att tillhandahålla mekaniska hjälpmedel för lastning av gods. Med hänsyn till de ringa betkvantiteterna på de berörda stationerna och de i regel korta transportavstånden till respektive sockerfabriker anser sig styrelsen varken av trafiktekniska eller trafikekonomiska skäl kunna tillstyrka att medel anvisas till något av de av centralföreningen föreslagna företagen.

I fortsättningen anför järnvägsstyrelsen, att den — för den händelse statsmakterna med bortseende från de järnvägsekonomiska synpunkterna skulle besluta om nya betlastningsanordningar — vill föreslå vissa ändringar i centralföreningens program. Kostnaderna för de av styrelsen ifrågasatta anläggningarna jämfört med betodlarnas önskemål ha sammanfattats i den härefter återgivna tablån. Styrelsen uttalar, att då statens järnvägar icke inom överskådlig tid för sitt interna bruk har användning för flera mobilkranar för kombinerad användning än de till 1951 års betkampanj anskaffade, nyanskaffningen av mobila eller stationära betlastningsanordningar icke — som tidigare varit fallet — till någon del borde belasta statens järnvägar. Med hänsyn härtill har styrelsen ökat de av centralföreningen upptagna kostnaderna med 70 000 kronor för vart och ett av de fall nyanskaffning av mobilkran avsetts.

I jämförelse med centralföreningens framställning — med däri angivna kostnader uppräknade på sätt förut nämnts — innebär sålunda järnvägsstyrelsens under angivna förutsättningar och förbehåll framlagda förslag ett medelsbehov av 178 500 kronor mot 550 500 kronor enligt centralföreningens förslag.

Station	Sveriges betodlares centralförenings förslag	Järnvägsstyrel- sens förslag
Åstorp	25 000*)	—
Norra Vram	70 000**)	13 000
Munka Ljungby	25 000*)	—
Åsbo Össjö	70 000**)	—
Röstånga	19 000*)	} 89 000
	70 000**)	
Arkelstorp	16 000	—
Ekestad	70 000**)	—

Station	Sveriges betodlares centralförenings förslag	Järnvägsstyrel- sens förslag
Osbyholm	5 500	5 500
Jordholmen	41 000	41 000
Kullåkra	14 000*) 70 000**)	— —
Johannishus	18 000	—
Bromölla	7 000	—
Rogslösa	30 000	30 000
Summa	550 500	178 500

*) Av betodlareföreningen uppgiven kostnad justerad på grund av senare vidtagen omräkning.

***) Anskaffningskostnad för mobilkran.

Järnvägsstyrelsen framhåller, att den förutsätter, att statens järnvägars driftsräkning och kapitalkonto icke belastas med några anskaffnings- eller anläggningskostnader för nu ifrågavarande anordningar. Styrelsen hemställer till slut, att innan medel anvisas för berörda kapitalinvesteringar, uppdrag gives åt jordbruksnämnden att förhandla och träffa avtal med parterna i syfte att bereda statens järnvägar gottgörelse för dess drifts- och underhållskostnader m. m. för befintliga och nytillkommande lastningsanordningar så att järnvägens totala kostnader i samband med betransporterna bli täckta.

Arbetsmarknadsstyrelsen finner sig ur de synpunkter, som styrelsen har att beakta, böra tillstyrka centralförenings förslag. Styrelsen framhåller, att mekaniska lastningsanordningar ha visat sig vara arbetsbesparande och sålunda bidra till att minska arbetskraftsbehovet vid betlastningen.

Ej heller *statens handels- och industrikommission*, vilken för ärendets prövning införskaffat vissa kompletterande uppgifter från centralföreningen, har ur sina synpunkter något att erinra mot förverkligandet av föreningens förslag.

Statens jordbruksnämnd lämnar till en början en redogörelse för det yttrande, som nämnden införskaffat från Svenska sockerfabriksaktiebolaget, och anför härvid i huvudsak följande.

Bolaget har tillstyrkt framställningen om mobilkranar i Åstorp och Norra Vram (gemensam), Röstånga samt under vissa förutsättningar Arkelstorp och Kullåkra, varemot gemensam mobilkran för Munka Ljungby och Åsbo-Össjö avstyrkts. Alternativet att den blivande mobilkranen i Arkelstorp skulle utnyttjas jämväl vid Ekestad har sockerbolaget icke berört i sitt skriftliga utlåtande. Under hand har bolaget förklarat sig avstyrka detta alternativ. Vidare har bolaget tillstyrkt elektrisk transformator i Osbyholm och ändring av spårsystemet i Jordholmen samt bassänger för mobilkranar i Johannishus och Bromölla, under förutsättning att betodlingen inom dessa båda stationers områden ökar till tillfredsställande omfattning. Flytt-

ning av belastningsanordningen från Vreta Kloster till Rogslösa har även tillstyrkts av bolaget. Denna flyttning har efter jordbruksnämndens medgivande redan verkställts till innevarande års kampanj.

Jordbruksnämnden framhåller i fortsättningen, att centralföreningens förslag innebär anläggningskostnader för 178 500 kronor, däri ej inräknat anskaffningskostnaderna för fem mobilkranar. Sistnämnda kostnader kunna anges till 61 500 kronor per kran, varav 1 500 kronor för vissa kompletteringar med tippningsanordningar etc. Eftersom mobilkranarna användas för sockerbelastning endast en mindre del av året, har föreningen räknat med att endast en fjärdedel eller en sjättedel av anskaffningskostnaden för själva aggregaten böra påföras sockerbetsodlingen. Detta innebär en kostnad av 16 500 respektive 11 500 kronor per mobilkran, eftersom kompletteringskostnaderna i sin helhet böra bäras av betodlingen. För fem mobilkranar skulle alltså kostnaderna uppgå till 82 500 eller alternativt 57 500 kronor. Sockerbolagets förslag innebär en besparing av 27 000 kronor för anläggningskostnader samt 16 500 alternativt 11 500 kronor för en mobilkran i förhållande till vad föreningen föreslagit.

Jordbruksnämnden har till slut förklarat sig instämma i vad sockerbolaget anfört.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget m. m.

Statens jordbruksnämnd har under februari och mars 1952 förhandlat med styrelsen för Sveriges betodlares centralförening och representanter för Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande villkoren för 1952 års betodling och sockerproduktion. Statens priskontrollnämnd har som representant vid förhandlingarna utsett sin ordförande, överdirektören H. Älmeby med amanuensen H. Svensson som ersättare. Älmeby har icke personligen deltagit i överläggningarna.

Med förenämnda skrivelse den 8 april 1952 har jordbruksnämnden redogjort för nyssnämnda förhandlingar. Skrivelsen innehåller jämväl förslag till villkor för 1952 års betodling och till överenskommelse mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget. Enligt vad jordbruksnämnden uppger ha förslagen antagits av föreningens stämma och bolaget. För egen del förklarar sig jordbruksnämnden biträda ifrågavarande förslag.

Vad angår jordbruksnämndens förhandlingar med Sveriges betodlares centralförening redogör nämnden först för två produktionskostnads-kalkyler, uppgjorda den ena av centralföreningen och den andra inom nämnden och avsedda att belysa den kostnadsändring

för sockerbetsodlingen, som kan beräknas för år 1952 i jämförelse med år 1951. Vidare redovisar nämnden vissa synpunkter och förslag, som framförts under överläggningarna.

I anslutning till vad som förekommit vid förhandlingarna har nämnden framlagt följande förslag till villkor för 1952 års betodling.

1. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 35 öre. Härav äro 30 öre att anse såsom ett för året utgående stimulansbelopp, som förutsatts skola inräknas i jordbrukskalkylen.

Därest socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle förändras så att den i 1952 års avtal mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen ingående indexklausulen träder i tillämpning samt lantarbetarlönerna eller betackordet till följd härav höjas ytterligare under 1952, skall centralföreningen ha rätt att påyrka nya förhandlingar om grundpriset.

Det förutsattes att centralföreningen liksom i fjol medverkar till att sockerbetsodlingen erhåller största möjliga omfattning.

2. Rörande frågan om sockerhaltsbestämningen har sockerbolaget utfäst sig *dels* att de s. k. betsvansarna ej skola ingå i sockersnitseln utan tillföras betmassan eller betforen, *dels* att den internationella polarisations-skalan skall införas.

3. Prisbestämmelserna å sockerbetor behållas i övrigt oförändrade från år 1951.

4. Den i betodlingskontraktet intagna tabellen för fraktkostnadsberäkning skall med hänsyn till beslutad höjning av frakttaxorna få följande ändrade lydelse.

Fraktkostnader för 100 kg sockerbetor	Betodlarnas andel
42 eller 44 öre	10 öre
46 öre	11 öre
48 öre och däröver	12 öre

5. På grund av väntade stegringar i järnvägarnas betmassefrakter skola följande regler rörande utjämning av dessa fraktkostnader tillämpas.

Envar odlare svarar för betmassefrakten t. o. m. 20 km, d. v. s. för en fraktkostnad av högst 42 öre per 100 kilogram massa. På längre avstånd betala odlarna 42 öre per 100 kilogram, medan överskjufande fraktkostnad belastar statsregleringen

6. Beträffande frågan om rätt för odlare att i särskilda fall plöja upp besått betfält antecknas, att centralföreningen och sockerbolaget överenskommit om samråd för påskyndande av avgörandet av sådana frågor.

7. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behållas jämväl för år 1952 under iakttagande tillika av vad som överenskommit vid direkta förhandlingar mellan centralföreningen och sockerbolaget.

8. Beträffande melasstilldelningen år 1952 erhåller betodlare ett fat om cirka 250 kilogram för varje påbörjat hektar till ett pris av 3 öre per

kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Därjämte äger odlare erhålla ett halvt fat för varje påbörjat hektar till ett pris av 14 öre per kilogram.

9. Beträffande statsbidrag till kockahushåll, reseersättning för betarbetare och vissa daghem skola de under 1951 härom gällande reglerna kvarstå under 1952. Enligt dessa har sockerbolaget att ersätta vad arbetsmarknadsstyrelsen utger under 1952 för ändamålet. Ersättningen ingår under de av staten garanterade kostnaderna.

10. Beträffande arbetskraftfrågan i övrigt åberopas vad härom meddelats vid årets förhandlingar.

11. Beträffande ersättning till centralföreningen för dess utbetalningar och kostnader för bidrag till vissa odlare för arbetssvårigheter på grund av stenförekomst skall vad härom för år 1951 gällt även tillämpas för år 1952 med den ändringen att tidigare angivna högsta beloppet per hektar, 26 kronor 60 öre, höjes till 30 kronor 85 öre.

12. Beträffande betlastningsanläggningarna förutsättes, att de av Kungl. järnvägsstyrelsen i yttrande den 30 januari 1952 till chefen för jordbruksdepartementet under viss förutsättning tillstyrkta anläggningarna komma till utförande, ävensom att en lastningsanordning anskaffas för Kullåkra station. Detta innebär att mobilkranar anskaffas, en för Röstånga och en för Kullåkra, varjämte en eltransformator anskaffas till Osbyholm, spårsystemet ändras vid Jordholmen, betlastningsanordningen vid Vreta kloster flyttas till Rogslösa samt att fasta anordningar för lastning med mobilkran inrättas i Norra Vram. Anläggningskostnaderna, i vad de enligt järnvägsstyrelsen anses böra hänföras till betleveranserna, skola till halva beloppet påläggas de kostnader, vilka staten garanterar sockerbolaget, som alltså har att ersätta järnvägsstyrelsen berörda del av kostnaderna. Övrig del av kostnaderna bestrides av järnvägsstyrelsen.

Det antecknas att enligt meddelande från järnvägsstyrelsen de s. k. kajavgifterna under 1952 komma att utgå med 4 öre per deciton betor.

13. Beträffande villkor för odling och leverans av i Västergötland odlade betor förutsättes att vad förra året härom blivit överenskommet också i tillämpliga delar skall gälla även för 1952 under iakttagande tillika att priset på legotorkad betfor rabatteras med $2\frac{1}{2}$ öre per kg år 1952 och med 1 öre per kg för tiden därefter samt att odlarnas fraktandel vid transport av betor höjes, så att den kommer i nivå med de fraktandelar, som vid ett transportavstånd upp till 50 km belasta odlarna i Östergötland.

14. Det antecknas att statens jordbruksnämnd snarast ämnar tillsätta en utredning om principerna för fraktutjämning vid transport av betor och betmassa. I denna utredning skola ingå representanter för sockerbolaget och betodlarna.

15. Det antecknas beträffande frakter för betor, där transporten genom sockerbolagets försorg sker per bil, att sockerbolaget förklarar sig vilja såsom hittills söka att på ett för odlarna ekonomiskt sätt ordna dessa transporter ävensom tillse att, därest dessa fraktkostnader skulle öka, odlares procentuella andel av kostnaden ej skall bli högre än under 1951.

Jordbruksnämnden övergår härefter till en redogörelse för förhandlingarna med sockerbolaget. Till förhandlingarna hade på sedvanligt sätt från bolaget införskaffats erforderligt siffermaterial m. m., vilket siffermaterial legat till grund för dessa. Rörande innebörden av bolagets kalkyler för verksamhetsåret 1952/53 i vad dessa avse den låsta posten, hänvisar nämnden till den på sid. 15 intagna sammanställningen. I denna ha till jämförelse även intagits vissa uppgifter, avseende motsvarande kostnadsposter under innevarande och närmast föregående år.

I sin skrivelse behandlar jordbruksnämnden vidare frågan om fortlöpande omräkningar av vissa kostnadsposter i multipeln med användning av särskilda prisindices. Efter att ha erinrat om att indexmetoden icke kommit till användning för år 1951/52 men att man då i stället beträffande vissa kostnadsposter räknat med något starkare kostnadsstegringar än man vid förhandlingstillfället med säkerhet kunnat konstatera, anför nämnden härom bland annat följande.

Prisstegringarna för vissa i de låsta kostnaderna ingående poster ha under 1951 i verkligheten blivit betydligt starkare än man förutsett. Bolaget har därför vid årets förhandlingar påyrkat en justering av den i 1951/52 års avtal fastställda multipeln. Bolaget har beräknat den totala ökningen av personalkostnader samt stegringen av kostnaderna för underhålls- och förbrukningsmaterial nämnda år till 4 861 000 kronor utöver vad som förutsatts i avtalet. Bolaget har vid årets förhandlingar begärt täckning för hela detta belopp. Nämnden har funnit sig böra godtaga bolagets beräkningar, men har ansett att man vid en jämkning av multipeln icke bör taga hänsyn till hela beloppet, särskilt som den slutliga kostnadsstegringen under avtalsåret 1951/52 ännu ej kan konstateras. Med hänsyn härtill har nämnden föreslagit, att täckning skall lämnas för nyss berörda kostnadsstegringar intill 90 procent av totalbeloppet eller med 4 375 000 kronor. Vid den i avtalet förutsatta råsockerkvantiteten (300 000 ton) svarar mot sagda totalbelopp en jämkning av multipeln med 1,46 öre per kilogram råsocker.

Jordbruksnämnden framhåller i fortsättningen, att den definitiva multipeln år 1951/52 enligt anförda beräkningar skulle utgöra $(26,61 + 1,46 =) 28,07$ öre per kilogram råsocker. Nämnden upplyser, att bolaget godtagit detta förslag till jämkning. Nämnden anför vidare, att den faktiska kostnadstäckningen blir något lägre än nyssnämnda belopp 4 375 000 kronor till följd av att råsockerproduktionen under 1951/52 icke uppnått den i avtalet förutsatta myckenheten 300 000 ton.

Sammanställning av låsta kostnader (1 000-tal kronor).

Kostnadsslag	Enligt sockerbolagets bokslut för 1950/51 311 578 ton råsocker	Enligt sockerbolagets kalkyler februari 1952		
		För 1951/52 239 939 ton råsocker ¹⁾	För 1952/53 grundad på priserna i nov.—dec. 1951	
			275 000 ton råsocker	290 000 ton råsocker
Underhåll	12 325	12 878	9 424	9 424
Avskrivningar	5 623	5 837	6 653	6 653
Meravskr. ber. på återansk.värdet	3 567	8 392	12 021	12 021
Skatter	1 022	275	5 200	5 200
Omkostnader (fri disposition)	300	300	300	300
Personalkostnader (avlöningar m. m.)	26 190	30 907	31 839	32 294
Vågpersonalauslöningar	908	1 023	980	1 050
Pensioner	1 322	1 469	1 510	1 510
Försäkringar	541	677	765	800
Betfrö	2 531	3 481	3 566	3 911
Kalksten	1 737	2 406	1 838	1 970
Kalkstensfrakter	247	344	328	352
Förbrukningsmaterial för drift	1 440	1 541	1 441	1 520
Befrakter	4 258	4 667	4 956	5 308
Råsockerfrakter	2 778	3 844	3 546	3 807
Omkostnader	2 182	2 822	3 412	3 412
Regleringskonto	67	175	—	—
Kapitalränta	708	(-1 705) ²⁾	5 700	5 700
Förslag till låsning av följande poster:				
Emballage	—	—	16 718	16 871
Raffinadfrakter	—	—	3 535	3 625
Summa	67 746	81 038	113 732	115 728
Belopp i öre per kilogram råsocker	21,74	27,57	41,36	39,91

Beträffande ifrågavarande sammanställning över den låsta kostnads-posten framhåller jordbruksnämnden till en början, att den för år 1952/53 upptar dels sockerbolagets ursprungliga kalkyl, baserad på en framställning av 275 000 ton råsocker, dels en på nämndens förslag framräknad kalkyl, som utgår från en råsockermängd av 290 000 ton. Båda kalkylerna äro grundade på de priser, som gällde i november—december 1951. I fråga om förhandlingarna med sockerbolaget om de låsta kostnaderna anför nämnden i huvudsak följande.

I fråga om råsockerkvantiteten har bolaget vid förhandlingarna bland annat framhållit, att sockerskörden per hektar under senare år visat en

¹⁾ Prisstegring efter 1 jan. 1952 ej inräknad.

²⁾ Förlust.

nedåtgående tendens. Bolaget har i detta sammanhang understrukit, att risk för fortsatt skördeminskning förelåge på grund av den under senare år starkt ökade förekomsten av betnematoder. En bidragande orsak härtill vore den förhållandevis stora odlingen av raps i Skåne. Nämnden har genmält, att den totala sockerproduktionen i landet icke visade någon säker tendens till minskning samt att nematodfaran icke borde överskattas. I fråga om rapsodlingen har nämnden framhållit, att priserna på vårraps av 1952 års skörd avvägts så, att denna odling kunde väntas praktiskt taget upphöra i Skåne. Odlingen av vårraps hade för övrigt redan under 1951 avtagit starkt därstädes.

Jordbruksnämnden upplyser härefter om att vid slutförhandlingarna uppnåtts enighet om att multipeln skall beräknas på basis av råsockerkvantiteten 290 000 ton, vilket är 10 000 ton mindre än föregående år. Beträffande årets förhandlingar i övrigt om den låsta kostnadsposten anför nämnden, att dessa huvudsakligen berört kapitalräntan, investeringsavgiften och meravskrivningarna. Nämnden upplyser vidare, att bolaget därjämte föreslagit låsning av ytterligare några kostnadsposter, nämligen emballage och raffinadfrakter. Låsningen av sistnämnda poster förutsatte, uttalar nämnden, att dessa samt ytterligare några poster skulle under loppet av avtalsåret justeras med användning av prisindices.

Beträffande förhandlingarna om de nyssnämnda posterna kapitalränta, investeringsavgift och meravskrivningar anför jordbruksnämnden i huvudsak.

I fråga om *kapitalräntan* har bolaget räknat med högre belopp än tidigare medgivits. Bolaget har framhållit, att det redan föregående år önskat få en höjning genomförd, dock utan att denna beviljats, samt att det vore ett synnerligen starkt önskemål från bolagets sida att en justering nu komme till stånd. Redan på ett tidigare stadium av förhandlingarna har emellertid nämnden meddelat, att den i år icke kunde ingå till Kungl. Maj:t med förslag om höjd kapitalränta. Nämnden har ansett sig böra utgå ifrån att kapitalräntan skulle upptagas till oförändrat belopp, varvid skatteposten i kalkylen i samband härmed borde justeras ned. Vid slutförhandlingarna har bolaget godtagit detta förslag under förutsättning att bolaget, vid fastställandet av sockerpriset, finge full täckning för den under 1952 utgående *investeringsavgiften*, sålunda inklusive täckning för månaderna januari—april under det löpande avtalsåret. Nämnden har ansett sig böra gå bolaget till mötes på denna punkt.

I bolagets grundkalkyl ha *meravskrivningar* utöver tabellenliga avskrivningar beräknats på fulla återanskaffningsvärdena för maskiner och inventarier. Meravskrivningarna ha uppgått till 12 021 000 kronor. Nämnden har uttalat, att principen om avskrivning beräknad på återanskaffningsvärdena redan i fjol godtagits, men att den ansett att man nu liksom föregående år i kalkylen endast borde upptaga 75 procent av avskrivningarna på återanskaffningsvärdena, sedan från dessa avskrivningar dragits avskrivningarna på de ursprungliga anskaffningsvärdena. Vid slutförhandlingarna har bolaget godtagit detta förslag.

Den slutliga beräkningen av multipeln redovisar jordbruksnämnden i den nedan återgivna kalkylen. Nämnden upplyser, att i enlighet med vad som överenskommits under förhandlingarna i kalkylen avdrag gjorts i fråga om posterna meravskrivningar, skatter och kapitalränta. Å andra sidan ha tillägg gjorts i fråga om lönekostnader och frakter. Tilläggen svara mot de faktiska kostnadsstegringarna, som blivit kända sedan grundkalkylen upprättats.

Jordbruksnämnden upplyser vidare, att den för sin del godkänt att vissa poster, nämligen underhållsmaterial, förbrukningsartiklar för drift, vissa omkostnader, raffinadfrakter och emballage skola indexregleras. Nämnden framhåller, att det vid förhandlingarna överenskomna multipelbeloppet — 40,45 öre per kilogram råsocker — härigenom kan komma att justeras under loppet av avtalsåret.

I anslutning till de förda förhandlingarna har jordbruksnämnden utarbetat följande förslag till överenskommelse rörande villkoren för sockertillverkningen m. m. under regleringsåret 1 maj 1952—30 april 1953.

Låsta kostnaders kalkyl för 1952/53 vid 290 000 ton råsocker enligt överenskommelse den 11 mars 1952.

Kostnadsslag	Enligt grundkalkylens priser nov.—dec. 1951 1 000 kr	Avdrag 1 000 kr	Tillägg		Grundkalkyl — avdrag + tillägg 1 000 kr
			1 000 kr	i % på grundkalkylen	
Underhåll	9 424				9 424
Avskrivningar	6 653				6 653
Meravskr. ber. på återanskvärdet	12 021	3 005			9 016
Skatter	5 200	1 400			3 800
Omkostnader (fri disposition)	300				300
Personalkostnader (avl. m. m.)	32 294		5 090	15,8	37 384
Vågpersonalavlöningar	1 050		168	16,0	1 218
Pensioner	1 510		227	15,0	1 737
Försäkringar	800				800
Betfrö	3 911				3 911
Kalksten	1 970		167	8,5	2 137
Kalkstensfrakter	352		90	25,7	442
Förbrukningsmaterial för drift	1 520				1 520
Betfrakter	5 308		940	17,7	6 248
Råsockerfrakter	3 807		887	23,3	4 694
Omkostnader	3 412				3 412
Kapitalränta	5 700	1 600			4 100
Låsning av ytterligare följande poster:					
Emballage	16 871				16 871
Raffinadfrakter	3 625				3 625
Summa	115 728	6 005	7 569		117 292
Belopp i öre per kilogram råsocker ..	39,91	2,07	2,61		40,45

a) Det för tiden 1 maj 1951—30 april 1952 gällande kontraktet mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. förnyas att gälla för tiden 1 maj 1952—30 april 1953, därvid i det nya kontraktet skola gälla följande under b)—f) angivna ändrade bestämmelser.

b) Vad i det äldre kontraktet sägs om tiden 1 maj 1951—30 april 1952 skall i stället gälla tiden 1 maj 1952—30 april 1953, liksom vad i det äldre kontraktet sägs rörande förhållandena den 30 april 1952 i stället skall avse den 30 april 1953.

c) § 2 första stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1952 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening vid förhandlingar direkt eller inför statsdelegerade överenskomna grunder. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 35 öre. Härav äro 30 öre att anse såsom ett för året utgående stimulansbelopp, som skall inräknas i jordbrukskalkylen. Dessutom skall — — — allenast 5 kronor.»

d) § 2 fjärde stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Vid teckning — — — grunder, som härom tillämpats år 1951.»

e) 4 § 1 mom. första stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Statens garanti — — — frakter för kalksten, betor, råsocker och raffinad, emballage, försäkringar — — — belopp av 40,45 öre — — — produktionens storlek. Beloppet 40,45 öre skall emellertid i nedan angivna utsträckning indexregleras. Vissa däri ingående poster — underhållsmaterial, förbrukningsartiklar för drift, vissa omkostnader (porto, telefon, telegram och järnvägsresor), raffinadfrakter och emballage — skola nämligen vid slutet av avtalsåret justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i november—december 1951. Justering skall ske med tillämpning av vissa av bolaget uppgjorda och av jordbruksnämnden granskade prisindex.»

f) 4 § andra mom. tredje stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Där lagret — — — Därest bolaget på kontot brännmaterialier har brist i normallagret — — — skiljemän enligt lag.»

Jordbruksnämnden upplyser, att förslaget godkänts av sockerbolaget samt att nämnden för egen del biträder detsamma. Jordbruksnämnden anför slutligen, att vid förhandlingarna träffats överenskommelse innebärande att bolaget äger påyrka nya förhandlingar om multipelns storlek enligt kontraktet, därest socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle förändras så att den i 1952 års avtal mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen ingående indexklausulen träder i tillämpning samt kollektivavtalslönerna till följd härav höjas ytterligare under 1952.

Slutligen anför jordbruksnämnden, att överdirektören Älmeby sedermera anmält avvikande mening beträffande beräkningen av sockerbolagets meravskrivningar. Herr Älmeby har till en början erinrat om att meravskrivningarna enligt avtalet för år 1951/52 höjdes med 4,1 miljoner kronor till 6,1 miljoner kronor. Han har med anledning härav uttalat, att han därför icke nu vore beredd tillstyrka ytterligare höjning

av meravskrivningarna. Det totala avskrivningsbeloppet för maskiner och inventarier skulle härigenom bli (5,155 + 6,100 =) 11,255 miljoner kronor, vilken summa med bolagets genomsnittliga avskrivningsprocent 6,02 skulle täcka cirka 65 procent av det av bolaget framräknade återskaffningsvärdet. Som skäl för sin ståndpunkt har Älmeby anført, att en stor del av de föremål bolaget nu har i bruk icke äro avsedda att återanskaffas utan ersättas av effektivare, varvid personalkostnaderna efter hand som effektiviseringen fortskrider finge beräknas bli lägre än de som nu ingå i den låsta posten. Älmeby har även anført, att bolaget till följd av de speciella förhållanden varunder det arbetar står små risker jämfört med stora delar av industrin i övrigt.

Departementschefen.

Under en följd av år ha statsmakterna genom avtal med såväl sockerindustrin som betodlarna reglerat sockernäringen i landet. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot det att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder. Sedan ett antal år tillbaka garanterar staten därjämte bolaget täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina inkomster av sockertillverkningen.

I huvudsak synas samma principer böra gälla även för nästa tillverkningsår. Ett avtal mellan staten och sockerbolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras.

Vid förhandlingar mellan statens jordbruksnämnd och styrelsen för Sveriges betodlares centralförening har nämnden framlagt förslag rörande villkoren för sockerbetsodlingen under år 1952. Dessa ha sedermera godkänts av föreningen vid föreningsstämma den 29 mars 1952.

De sålunda utarbetade villkoren för 1952 års odling avvika i vissa avseenden från dem, som gällde för 1951 års odling. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt avses sålunda skola höjas till 7 kronor 35 öre. Härav äro 30 öre att anse som ett för året utgående stimulanstillägg, som inräknas i jordbrukskalkylen. I motsats till föregående år skall däremot icke utgå något av odlingens omfattning beroende stimulanstillägg. Ny för året är en klausul, enligt vilken betodlarföreningen har rätt att påyrka nya förhandlingar om grundpriset för den händelse socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle förändras så att den i 1952 års avtal mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen ingående indexklausulen träder i tillämpning samt lantarbetarlönerna eller betackordet till följd härav höjes ytterligare under år 1952.

Vidare må nämnas, att den i betodlingskontraktet intagna tabellen för

fraktkostnadsberäkning har ändrats. Orsaken härtill är den höjning, som skett av frakttaxorna. På grund av stegringar i järnvägarnas betmassefrakter har vidare sockerbolaget medgivit att en viss utjämning av dessa fraktkostnader skall ske. Envar odlare skall sålunda svara för betmassefrakten t. o. m. 20 kilometer, d. v. s. för en fraktkostnad av högst 42 öre per 100 kilogram massa. Vid längre avstånd skall endast nämnda kostnadsbelopp kvarstå, medan överstigande kostnad skall belasta statsregleringen. Slutligen har det högsta bidraget till vissa odlare för arbetsvårigheter, på grund av stenförekost höjts från 26 kronor 60 öre till 30 kronor 85 öre per hektar.

I övrigt överensstämman villkoren för årets odling i huvudsak med de hittillsvarande. Sålunda skall även i år till odlare, som tecknar kontrakt avseende leverans till Mörbylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor. För odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, skall arealtillägget dock utgå med allenast 5 kronor. I den mån intet särskilt omnämnes i förslaget till odlingsvillkor skall gälla vad som tillämpats förra året.

De sålunda angivna villkoren för sockerbetsodlingen under år 1952 synas böra godtagas.

Enligt gällande avtal mellan staten och sockerbolaget äro vissa av bolagets kostnader ej föremål för statlig garanti. För täckande av ifrågavarande kostnader (låsta kostnader) får bolaget i stället tillgodoräkna sig ett belopp av 26,61 öre per kilogram råsocker. Nu nämnda belopp utgör den s. k. multipeln för år 1951/52. Under nämnda år ha skett förhållandevis kraftiga prisstegringar i fråga om de viktigare posterna i multipeln. Enligt av bolaget utförda beräkningar, vilka godkänts av jordbruksnämnden, har kostnadsstegringen under året uppgått till 4 861 000 kronor utöver vad som förutsatts i avtalet med bolaget. Bolaget har godkänt ett av jordbruksnämnden framlagt förslag om att täckning skall lämnas för 90 procent av nämnda belopp eller med 4 375 000 kronor. Ersättning till bolaget med sistnämnda belopp motsvarar en jämkning av multipeln med 1,46 öre per kilogram råsocker. Den definitiva multipeln för år 1951/52 skulle härigenom komma att uppgå till $(26,61 + 1,46 =) 28,07$ öre per kilogram råsocker.

Härefter torde jag till behandling få upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och sockerbolaget. Förslag till ett dylikt avtal har upprättats av jordbruksnämnden efter överläggningar med bolaget och överensstämmor, bortsett från vissa jämkningar och avvikelser med det nu löpande avtalet, vilket giltighetstid utgår den 30 april 1952.

Enligt gällande avtal omfattar statens kostnadsgaranti ej posterna underhåll, avskrivningar, skatter, visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, kalk-

sten, betfrö, frakter för kalksten, betor och råsocker, försäkringar samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Bolaget får i stället, såsom jag förut nämnt, under innevarande avtalsår för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 28,07 öre per kilogram tillverkat råsocker. Vissa ändringar föreslås nu i dessa bestämmelser. Sålunda äro frakter för raffinad samt emballagekostnader avsedda att ingå i multipeln. Denna höjs till 40,45 öre. Detta belopp skall emellertid i viss utsträckning indexregleras. Vissa däri ingående poster avses nämligen vid slutet av avtalsåret komma att justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i november—december 1951.

Förslaget torde kunna godtagas. I anslutning till detta har upprättats ett förslag till kontrakt mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 maj 1952—den 30 april 1953 med därtill fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna (*bilaga 1*). Förslaget, som godtagits av sockerbolaget, ansluter sig med de i det föregående angivna undantagen i det väsentliga till nu gällande kontrakt. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till kontraktsförslagets lydelse, som ej synes tarva ytterligare motivering.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen i huvudsak böra gälla under tiden den 1 maj 1952—den 30 april 1953. Såsom framgår av avtalets innehåll komma emellertid vissa av bestämmelserna att få giltighet även efter sistnämnda tidpunkt.

Grunderna för avtalet böra underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet även som eljest företaga de mindre jämkningar, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut, att för tiden från den 31 januari 1953, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Erforderliga närmare föreskrifter torde få utfärdas av Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importrätten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Beträffande den tidpunkt då införselmonopolet skall utlöpa är att märka, att, ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 30 april 1953, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att

riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörden, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning. Detta kan antagas ha skett vid ingången av februari månad 1954.

Vad härefter angår det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och sockerbolaget torde jag få erinra om de prishöjningar på socker och sirap, som genomförts den 1 maj och den 9 juli 1951 samt den 17 mars 1952. Dessa prishöjningar ha avvägrats så, att de med hänsyn till nu rådande prisleförhållanden och till det nya avtalet mellan staten och bolaget kunna beräknas täcka de ökade kostnaderna för sockerproduktionen. Åtminstone så vitt nu kan bedömas synas därför icke några särskilda medel behöva äskas på grund av statens åtaganden gentemot sockerbolaget.

Till slut torde jag få anmäla, att Kungl. Maj:t har för avsikt att bemyndiga järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars dispositionsanslag taga i anspråk högst 262 500 kronor för vidtagande av ytterligare belastningsanordningar vid statens järnvägar. I enlighet med de förut omförmälda villkoren för 1952 års odling skall halva beloppet påläggas de kostnader, som staten garanterar sockerbolaget. Frågan i vad mån avskrivning av återstoden av investeringsbeloppet skall ske torde framdeles få anmälas av chefen för finansdepartementet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1953 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1954, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) medgiva, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anförde.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Malte Olsson.

Bilaga 1.

Förslag
till
Kontrakt

**mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående
sockertillverkningen m. m. under tiden 1 maj 1952—30 april 1953.**

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 9 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tulllager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utän hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitan- de av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro för- enade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 4 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande in- komsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående soc- kerbetsodling under år 1952 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlars centralförening vid förhandlingar direkt eller inför statsdelege- rade överenskomna grunder. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 35 öre. Härav äro 30 öre att anse

såsom ett för året utgående stimulansbelopp, som skall inräknas i jordbrukskalkylen. Dessutom skall till odlare, som år 1951 tecknar kontrakt för leverans till Mörbylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset eller bestämts vid årets förhandlingar.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som här- om tillämpats år 1951.

Beträffande odling och leverans av i Västergötland odlade betor skola gälla härom särskilt bestämda villkor.

3 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkningen erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som fastställas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av statens jordbruksnämnd.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan där- om hos statens jordbruksnämnd.

4 §.

För avtalstiden 1 maj 1952—30 april 1953 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkning- en och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, kalksten, betfrö, frakter för kalksten, betor, råsocker och raffinad, embal- lage, försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 40,45 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett pro-

duktionens storlek. Beloppet 40,45 öre skall emellertid i nedan angivna utsträckning indexregleras. Vissa däri ingående poster — underhållsmaterial, förbrukningsartiklar för drift, vissa omkostnader (porto, telefon, telegram och järnvägsresor), raffinadfrakter och emballage — skola nämligen vid slutet av avtalsåret justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i november—december 1951. Justeringen skall ske med tillämpning av vissa av bolaget uppgjorda och av jordbruksnämnden granskade prisindex.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter, som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 30 april 1953 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp per kilogram råsocker.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle ha framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

Har den för bolagets raffinadtillverkning under avtalstiden använda myckenheten svenskt råsocker överstigit respektive understigit bolagets tillverkning av råsocker under samma tid, skall bolaget för överskottet, respektive underskottet gottskrivas, respektive påföras den del av den enligt första stycket bestämda multipeln för låsta posten, som enligt av statens jordbruksnämnd granskad och godkänd redovisning belöper å raffineringkostnader.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Under statsgarantien få inläggas av bolaget bestridda kostnader *dels* för täckande av vad genom arbetsmarknadsstyrelsen under avtalsåret utgivits i bidrag till kockahushåll och resekostnader för arbetskraft till betfälten och till vissa daghem, *dels* för täckande av hälften av de till betleveranserna hänfödda anläggningskostnaderna för de 1952 vederbörligen beslutade av statens järnvägar utförda betlastningsanordningarna.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 30 april 1953, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att

bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma à-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras socker rörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 30 april 1953 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 30 april 1953 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens rekonstruktionsfond, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens jordbruksnämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. Därest bolaget på kontot brännmaterialier har brist i normallagret men utanför normallagret har förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskryva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Därest enighet ej ernås mellan statens jordbruksnämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

Vad i detta moment sägs avser ej förnödenheter, som ingå i någon av de i 1 mom. första stycket omförmälda kostnadsposterna.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under avtalstiden 1952/53 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringsskostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels ock* ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktstidens utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktstiden av Kungl. Maj:t fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktstidens utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden. Därest efter särskilt medgivande bolaget upptager tillverkning av socker ur melass samt importerar melass, skall rörande dylik sidorörelse och härav berörda produkter i stället gälla vad härom särskilt bestämmes.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrs substans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels ock* å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre om-

tänksamhet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagens ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterlättande av driftens planmässighet och företagens rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och bekräftande bedrivandet av dess verksamhet över huvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunderna äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

5 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

6 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av statens jordbruksnämnd.

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderliga för tillsynens utövande.

7 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 4 § 2 mom. tredje stycket.

8 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

9 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 maj 1952 till och med den 30 april 1953 eller, i den mån det av avfattningen av vissa bestämmelser uttryckligen framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock sista stycket å s. 40 i prop. nr 243/1946).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsattes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här- om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det förutsattes, att import enligt 1 § första stycket ej sker annat än efter medgivande av statens jordbruksnämnd.

4. Därest socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle förändras så att den i 1952 års avtal mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen ingående indexklausulen träder i tillämpning samt kollektivavtalslönerna till följd härav höjas ytterligare under 1952, äger bolaget påyrka nya förhandlingar om multipelns storlek.
